

POLSKI PROCES WEKSLOWY

**Jan Mojak
Tomasz Turski**

POLSKI PROCES WEKSLOWY

**Jan Mojak
Tomasz Turski**

Stan prawny na 19 stycznia 2023 r.

Recenzent

Dr hab. Marcin Dziurda

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

Poszczególne rozdziały napisali:

Jan Mojak – rozdział I, III, VII, VIII

Tomasz Turski – rozdział II, IV, VI, IX

Jan Mojak, Tomasz Turski – rozdział V, X

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-122-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Słowo wstępne.....	9
Rozdział I	
Pojęcie, funkcje i rodzaje weksli	11
Rozdział II	
Wystawianie weksli w obrocie gospodarczym, konsumenckim i powszechnym.....	33
Rozdział III	
Weksel <i>in blanco</i> a deklaracja wekslowa	67
Rozdział IV	
Szczególne cechy i zakres odpowiedzialności dłużników wekslowych.....	81
Rozdział V	
Wszczęcie procesu wekslowego	103
Rozdział VI	
Status wekslowego nakazu zapłaty.....	123
Rozdział VII	
Zarzuty wekslowe jako instrument obrony interesów dłużników wekslowych	131

Rozdział VIII

Stadia procesu wekslowego	145
--	------------

Rozdział IX

Wyrokowanie w procesie wekslowym	155
---	------------

Rozdział X

Model polskiego procesu wekslowego <i>de lege ferenda</i>	173
--	------------

Literatura	193
-------------------------	------------

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze sprost. i zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.)
pr.bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324 ze zm.)
pr.weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125)

2. Czasopisma i publikatory

Biul. SN	–	Biuletyn Sądu Najwyższego
OSA	–	Orzecznictwo Sądów Administracyjnych
OSNC	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	–	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy
PiP	–	Państwo i Prawo
PiZS	–	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPH	–	Przegląd Prawa Handlowego
PS	–	Przegląd Sądowy
RPEiS	–	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

SŁOWO WSTĘPNE

Oddawane do Państwa rąk opracowanie *Polski proces wekslowy* jest pierwszą w polskiej doktrynie prawa próbą kompleksowego przedstawienia skomplikowanej problematyki sądowej realizacji wierzytelności wekslowych. Zamiarem autorów było ujęcie materii nakazowego procesu wekslowego na szerokim, ogólnym tle surowej odpowiedzialności cywilnej dłużników wekslowych.

W pierwszej części opracowania autorzy prezentują więc rozważania dotyczące funkcji i rodzajów weksli w obrocie powszechnym, gospodarczym i konsumenckim. Następnie przedstawiona zostaje materia wystawienia weksli w ogólności, w tym wielopłaszczyznowa problematyka wystawienia i uzupełnienia weksli *in blanco* na tle roli i kształtu formalnego deklaracji wekslowej.

W drugiej części niniejszej książki omówione zostały procedura wszczęcia procesu wekslowego oraz status prawnoprocesowy wekslowego nakazu zapłaty. Pogłębione wywody poświęcono szczególnie złożonej jurydycznie materii pojęcia rodzajów i zarzutów wekslowych, jako instrumentu obrony interesów dłużników wekslowych. Po przedstawieniu poszczególnych stadiów procesu wekslowego autorzy starają się omówić finalny jego etap, tj. wyrokowanie w procesie wekslowym.

Opracowanie kończy próba krytycznego podniesienia uwag dotyczących modelu polskiego procesu wekslowego *de lege ferenda*.

Uwzględniono w pracy stan prawny, podstawową literaturę przedmiotu oraz najważniejszą judykaturę na dzień 19.01.2023 r.

Lublin–Warszawa 2022 r.

Jan Mojak, Tomasz Turski

Rozdział I

POJĘCIE, FUNKCJE I RODZAJE WEKSLI

Weksel. Weksel jest papierem wartościowym posiadającym cechy ściśle określone przez prawo (por. art. 1 i 101 pr.weksl.), w którym wystawca albo sam przyrzeka zapłatę określonej sumy pieniężnej, albo poleca zapłatę weksla i poddaje się odpowiednim – przewidzianym przez Prawo wekslowe – rygorom prawnym.

Prawo cywilne nie zawiera legalnej definicji papieru wartościowego. W doktrynie natomiast podejmowane są próby stworzenia takiej definicji, która – z jednej strony – pozwalałaby na odróżnienie dokumentów będących papierami wartościowymi od innych dokumentów, z drugiej strony zaś – byłaby na tyle elastyczna, żeby oddać istotę zróżnicowanej wewnętrznie kategorii papierów wartościowych. Nie aspirując do tworzenia jakiejś oryginalnej koncepcji, można – na potrzeby tego opracowania – przyjąć formułę, według której za papiery wartościowe uzna się *sui generis* dokumenty, które stwierdzają istnienie określonego prawa majątkowego w taki sposób, że posiadanie dokumentu staje się niezbędną przesłanką realizacji prawa. Posiadaczowi dokumentu uznanego za papier wartościowy przysługuje **legitymacja formalna**, co oznacza, że dłużnik powinien spełnić mu świadczenie, spełnienie świadczenia zaś przez dłużnika będącego w dobrej wierze do rąk posiadacza legitymowanego treścią papieru wartościowego zwalnia tego dłużnika z zobowiązania (por. art. 921⁶ i 921⁷ k.c.).

Często podkreślaną cechą dokumentów uznanych za papiery wartościowe jest ich obiegowy charakter, który wynika ze ścisłego związku między

dokumentem a inkorporowanym w nim prawem majątkowym i polega na istotnym przyspieszeniu i uproszczeniu mechanizmu przenoszenia praw inkorporowanych w papierach wartościowych. Lapidarnie, chociaż bardzo nieprecyzyjnie, wyraża się to w stwierdzeniu, że prawo ucielesnione w papierze wartościowym „podąża za dokumentem”, czyli że do rozporządzenia takim prawem majątkowym wystarczy rozporządzenie dokumentem. Zasadność takiego stwierdzenia zostanie zweryfikowana dalej, przedtem jednak należy bliżej określić zakres merytoryczny rozważań.

Najogólniejszym podziałem papierów wartościowych jest – jak wiadomo – podział na papiery wierzycielskie oraz papiery udziałowe. Do papierów udziałowych zalicza się tradycyjnie akcje, inkorporujące prawa majątkowe wspólnika w spółce akcyjnej. Obrót tymi papierami pozostaje poza zakresem niniejszych rozważań. Papierami wierzycielskimi natomiast są papiery inkorporujące wierzytelności, tj. prawa majątkowe o charakterze względnym, szeroko definiowane w rozdziale 1 niniejszego opracowania. Do papierów wierzycielskich zalicza się weksle, czek, obligacje oraz zbliżone do obligacji szczególne rodzaje papierów wartościowych, jak listy zastawne, bony komercyjne, bony skarbowe. Właśnie obrót wierzytelnościami wynikającymi z tych papierów zostanie dalej omówiony.

Wierzytelność. Przepisy Kodeksu cywilnego nie formułują definicji wierzytelności; identyfikacja tego pojęcia jest zadaniem doktryny. W literaturze przyjmuje się powszechnie, że wierzytelność jest prawem podmiotowym¹.

Syntetycznej analizy poglądów wyrażanych w literaturze odnośnie do pojęcia wierzytelności dokonał J. Mojak². Wynika z niej, że według R. Longchamps de Bériera wierzytelność jest prawem wierzyciela do zaspokojenia oznaczonego interesu przez odpowiednie zachowanie się dłużnika. Podobne ujęcie przedstawił F. Zoll. Obaj autorzy większą

¹ Z. Banaszczyk [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 1, *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 851.

² J. Mojak, *Obrót wierzytelnościami*, Warszawa 2021, s. 20–21.

uwagę przykładali do obowiązków obciążających dłużnika, uprawnienia wierzyciela natomiast traktowali jako korelat tych obowiązków.

Jednocześnie F. Zoll, podobnie jak niektórzy przedstawiciele niemieckiej doktryny prawa obligacyjnego, chciał przyznać wierzycielowi – obok prawa względnego – także prawo bezwzględne przeciw dłużnikowi, będące *sui generis* prawem własności wierzytelności, skutecznym *erga omnes*. Nietrafność tego typu konstrukcji uzasadnił A. Ohanowicz. W szczególności należy podzielić twierdzenie tego autora, że za „urzęcowieniem” wierzytelności nie przemawia okoliczność, iż można nią rozporządzać – między innymi – w drodze przelewu. O charakterze względnym lub bezwzględnym (obligacyjnym lub rzeczowym) prawa podmiotowego bowiem decyduje nie sposób jego przenoszenia na inne podmioty, ale normatywnie określona struktura stosunku prawnego, z którego prawo to wynika.

Na tle art. 353 § 1 k.c. W. Czachórski twierdzi, że wierzytelnością jest zobowiązanie z punktu widzenia podmiotu uprawnionego (wierzyciela); w ramach wierzytelności – jako prawa podmiotowego – mieści się kilka uprawnień, którym odpowiadają najczęściej pokrywające się z nimi obowiązki dłużnika. A. Ohanowicz widzi w wierzytelności uprawnienie wierzyciela. Według tego autora wierzytelność i dług są dwiema stronami tego samego stosunku prawnego (zobowiązania), zależnie od tego, czy rozpatrujemy go ze strony uprawnionej, czy zobowiązanej. S. Grzybowski uznaje wierzytelność (obok długu) za podstawowy oraz konieczny element każdego stosunku zobowiązaniowego, w ramach którego należy dostrzegać wiele różnych uprawnień będących przejawem prawa podmiotowego. A. Wolter zaś traktuje wierzytelność jako jedną z postaci korzystania z dóbr majątkowych, będącą prawem jednego podmiotu (wierzyciela) do żądania świadczenia od drugiego podmiotu (dłużnika). Z kolei Z. Radwański uważa wierzytelność za prototyp wszelkich praw podmiotowych względnych, polegający na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia³.

³ Por. J. Mojak, *Obrót...*, s. 20–21.

Cechą charakterystyczną przywołanych wyżej poglądów definiujących wierzytelność jest ujmowanie tego prawa podmiotowego jako roszczenia. Zgodnie z nimi, wierzytelność powstaje od razu jako roszczenie i treściowo się z nim pokrywa.

Przeciwko takiemu stanowisku zdecydowanie występuje A. Klein⁴, trafnie wskazując, że między roszczeniami a przysługującą wierzycielowi wierzytelnością istnieje związek funkcjonalny, gdyż roszczenia są instrumentami służącymi zabezpieczeniu wykonania wierzytelności (prawa podmiotowego). Gdyby roszczenie było tożsame z wierzytelnością, to spełnienie przez dłużnika obowiązku odpowiadającego jednemu z roszczeń musiałoby prowadzić do wygaśnięcia wierzytelności. Z reguły jednak spełnienie świadczenia przez dłużnika wymaga wielu jego zachowań i dopiero suma tych zachowań, których refleksem są poszczególne roszczenia wierzyciela – jeżeli realizuje interes wierzyciela, u którego podstaw leży wierzytelność – może być uznana za spełnienie świadczenia.

W nowoczesnej doktrynie⁵ prawa obligacyjnego podkreśla się też prymat stosunku zobowiązaniowego nad wierzytelnością. Wierzytelność jako prawo podmiotowe sprowadza się do jednego z elementów w strukturze obligacyjnego stosunku prawnego. Taki pogląd ma tę zaletę, że pozwala na klarowną dystynkcję takich pojęć, jak:

- 1) umowa (lub inne źródło zobowiązania),
- 2) stosunek zobowiązaniowy,
- 3) wierzytelność.

Jest to również ważne dla określenia przedmiotu cesji, zwłaszcza że niekiedy spotyka się niesłuszne twierdzenia, według których przedmiotem cesji jest umowa czy też stosunek zobowiązaniowy. Zbycie natomiast może dotyczyć wierzytelności albo też innych elementów stosunku zobowiązaniowego, występujących po stronie wierzycielskiej. Oczywiście w tej sytuacji staje się również stwierdzenie, że przenieść w drodze przelewu

⁴ A. Klein, *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*, Wrocław 2005, s. 52.

⁵ M. Safjan [w:] *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 1068.

można wierzytelności wynikające nie tylko z umownych stosunków zobowiązaniowych, ale także ze stosunków obligacyjnych wynikających z jednostronnych czynności prawnych, bezpodstawnego wzbogacenia, czynów niedozwolonych bądź aktów administracyjnych.

Podstawowe rodzaje weksli. W świetle ustawy z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282) **rozdrażnia się dwa rodzaje weksli: weksel trasowany i weksel własny.**

Weksel trasowany jest pisemnym poleceniem wystawcy skierowanym do trasata, dotyczącym bezwarunkowej zapłaty na rzecz remitenta określonej sumy pieniężnej. W swej konstrukcji weksel trasowany przybiera postać sformalizowanego przekazu, z którym mamy do czynienia wtedy, gdy jedna osoba (tzw. przekazujący) poleca drugiej osobie (tzw. przekazanemu) spełnienie określonego świadczenia na rzecz osoby trzeciej (tzw. odbiorcy przekazu).

Jest to **czynność prawna jednostronna**, zawierająca podwójne upoważnienia. Przekazujący upoważnia przekazanego do wykonania we własnym imieniu, ale na rachunek przekazującego, określonego świadczenia, i równocześnie upoważnia odbiorcę przekazu do odbioru tego świadczenia także we własnym imieniu.

O tym, czy przekazujący ma wobec przekazanego roszczenie o spełnienie określonego świadczenia, decyduje stosunek pokrycia łączący przekazującego z przekazanym. Wskutek przekazu nie powstaje natomiast bezpośredni stosunek między przekazanym a odbiorcą przekazu. Pojawia się on dopiero z chwilą wyrażenia przez przekazanego wobec odbiorcy przekazu zgody na wykonanie przekazu, zwanej akceptem. W praktyce przyjęcie zaznacza się na dokumencie podpisem, składanym przez przekazanego.

W wekslu trasowanym, podobnie jak w przekazie, występują trzy osoby: **wystawca weksla, trasat (przekazany)**, czyli osoba, której wystawca poleca zapłatę określonej sumy pieniężnej, oraz **remitent (odbiorca przekazu)**, tzn. osoba, na rzecz której lub na zlecenie której ma nastąpić zapłata.

Cechy weksla są ściśle określone przez Prawo wekslowe. W świetle art. 1 pr.weksl. **weksel trasowany powinien zawierać:**

- a) słowo „weksel” w samym tekście dokumentu w języku, w jakim weksel został wystawiony;
- b) bezwarunkowe polecenie zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, pochodzące od wystawcy i skierowane do trasata;
- c) oznaczenie osoby trasata;
- d) oznaczenie terminu płatności, z tym że weksel bez oznaczenia terminu płatności jest płatny za okazaniem;
- e) oznaczenie miejsca płatności;
- f) oznaczenie remitenta, tj. osoby, na rzecz której lub na zlecenie której ma być dokonana zapłata;
- g) określenie daty i miejsca wystawienia weksla;
- h) własnoręczny podpis wystawcy weksla.

Wszystkie składniki weksla wymienione w art. 1 pr.weksl. są konieczne dla jego ważności, z zastrzeżeniem art. 2 pr.weksl., zgodnie z którym:

- weksel bez terminu płatności uważa się za płatny za okazaniem;
- w braku osobnego oznaczenia – miejsce wymienione obok nazwiska trasata uważa się za miejsce płatności, a także za miejsce zamieszkania trasata;
- weksel, w którym nie oznaczono miejsca wystawienia, uważa się za wystawiony w miejscu podanym obok nazwiska wystawcy.

Wystawca weksla trasowanego odpowiada za przyjęcie i za zapłatę weksla przez trasata. Od odpowiedzialności za przyjęcie może się on zwolnić, zamieszczając na wekslu klauzulę: „bez obligi za przyjęcie”. Wszelkie zastrzeżenia, w których wystawca chce zwolnić się od odpowiedzialności za zapłatę, uważa się za nienapisane.

Odpowiedzialność trasata jest uzależniona od przyjęcia przez niego weksla, czyli od tzw. akceptu, który zaznacza się na wekslu wyrazem „przyjęty” lub innym równoznacznym, podpisanym przez trasata. Również sam podpis trasata na przedniej stronie weksla oznacza przyjęcie. Z chwilą akceptu trasat, zwany akceptantem, staje się głównym i bezpośrednim dłużnikiem wekslowym w stosunku do każdego legitymowanego formalnie posiadacza weksla, także wobec wystawcy.

Weksel własny jest drugim rodzajem weksla zwanym też prostym lub suchym. W wekslu tym wystawca sam przyrzeka bezwarunkowo zapłacić oznaczoną sumę pieniężną na rzecz lub na zlecenie wskazanej z nazwiska osoby (remitenta). Gdy więc w wekslu trasowanym głównym dłużnikiem jest trasat, od chwili przyjęcia weksla (akceptu) zwany akceptantem, to w wekslu własnym głównym dłużnikiem jest zawsze wystawca.

Zgodnie z art. 101 pr.weksl. **dokument będący wekslem własnym powinien zawierać:**

- 1) słowo „weksel” w samym tekście dokumentu w języku, w którym go wystawiono;
- 2) przyrzeczenie bezwarunkowej zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, pochodzące od wystawcy;
- 3) oznaczenie terminu płatności;
- 4) oznaczenie miejsca płatności;
- 5) oznaczenie osoby remitenta;
- 6) oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksla;
- 7) własnoręczny podpis wystawcy weksla.

Natura prawna zobowiązania wynikającego z weksla trasowanego oraz z weksla własnego jest identyczna. Jest ono w obu wypadkach zobowiązaniem formalnym, oderwanym od swej przyczyny gospodarczej i opartym na wiążącej mocy podpisu złożonego na dokumencie. Równocześnie **nie występuje tutaj trasat** (przekazany), czyli osoba, której wystawca poleca zapłatę określonej sumy pieniężnej. Remitent (odbiorca przekazu) zwraca się o zapłatę bezpośrednio do wystawcy weksla.

Funkcje weksli. Weksle jako podstawowy rodzaj papierów wartościowych w obrocie gospodarczym pełnią różnorodne funkcje. Są to:

- a) **funkcja kredytowa** – wyrażająca się w odroczeniu płatności za dostarczone towary lub wykonane usługi do daty oznaczonej na wekslu; wystawca weksla uzyskuje w ten sposób tzw. kredyt kupiecki – prolongatę zadłużenia z tytułu dokonanej transakcji;
- b) **funkcja płatnicza** – polegająca na tym, że z mocy prawa, w niektórych warunkach, weksle stanowią legalnie dopuszczalny instrument zapłaty, tj. stają się w danych stosunkach surogatem pieniądza. Zamiast zapłaty gotówką dług można pokryć wekslem;

- c) **funkcja obiegowa** – wynikająca z możliwości łatwego przenoszenia praw z weksla. Dotyczy to weksli wystawionych na zlecenie, przenoszonych w drodze indosu. W ten sposób istotnie ułatwia się i upraszcza obrót prawami majątkowymi inkorporowanymi w wekslach. Jeden i ten sam weksel może być wręczony jako zapłata w wielu transakcjach handlowych. Z funkcją tą wiąże się mechanizm dyskontowania i redyskontowania weksli przez banki, czyli – najogólniej rzecz biorąc – wykupywania przez banki weksli przed terminem ich płatności. Przedstawiający weksel wierzyciel uzyskuje wówczas sumę wekslową pomniejszoną o kwotę dyskonta, która stanowi zysk banku. Odpowiednio bank, redyskontując weksel w innym banku, uzyskuje sumę pomniejszoną o kwotę redyskonta;
- d) **funkcja gwarancyjna** (zabezpieczająca) – dotycząca weksli własnych i trasowanych *in blanco*. Polega ona na tym, że zobowiązany w celu zabezpieczenia roszczeń mogących powstać z określonego stosunku prawnego (sprzedaży na raty, umowy agencyjnej) wystawia odpowiedni weksel, istotnie ułatwiający ich dochodzenie. Funkcja gwarancyjna weksla *in blanco* polega w tym przypadku na wystawieniu dokumentu, który w chwili jego wręczenia nie tworzy jeszcze żadnej samodzielnej wierzytelności, ma natomiast na celu zabezpieczenie roszczeń posiadacza, jakie mogą wynikać z innego stosunku prawnego, gdyby przymusowe dochodzenie tych roszczeń stało się konieczne. Można w ten sposób zabezpieczyć nie tylko wierzytelność istniejącą w chwili wręczenia weksla, lecz także wierzytelność przyszłą i warunkową;
- e) **funkcja legitymacyjna** – polegająca na ułatwieniu identyfikacji podmiotów praw inkorporowanych w wekslu.

Funkcje weksla trasowanego oraz weksla własnego są takie same. Spełniają one przede wszystkim funkcję kredytową, ale też obiegową, płatniczą (pod pewnymi warunkami) oraz legitymacyjną i gwarancyjną.

Jako instrument kredytu handlowego bardziej przydatny jest weksel trasowany, którego wystawienie i przyjęcie (akcept) wiąże się z istnieniem u trasata tzw. pokrycia, a więc dysponowaniem przez niego odpowiednimi środkami pieniężnymi. Weksel własny, zwłaszcza wystawiony *in*

blanco, nadaje się bardziej do użycia wtedy, gdy poszukuje się instrumentu zabezpieczenia określonej wierzytelności (np. z umów pożyczki, z tytułu powierzenia określonych przedmiotów).

Klasyfikacja weksli. Wprowadzone od dnia 1.10.1990 r. do księgi trzeciej Kodeksu cywilnego przepisy tytułu XXXVII „Przekaz i papiery wartościowe” pozwalają na dokonanie zasadniczej, z punktu widzenia obrotu papierami wartościowymi, ich klasyfikacji. Dzielą się one na:

- 1) imienne,
- 2) na zlecenie,
- 3) na okaziciela.

Klasyfikacja ta, tradycyjnie przyjmowana w prawie papierów wartościowych, odwołuje się do sposobu związania prawa majątkowego z inkorporującym je dokumentem i w konsekwencji pozwala na uporządkowanie zbioru papierów wartościowych według kryterium sposobu przenoszenia praw majątkowych, które z nich wynikają.

Przepisy Kodeksu cywilnego regulujące papiery wartościowe znalazły się w księdze trzeciej, a więc w prawie o zobowiązaniach. Nie ulega więc wątpliwości, że ogólne zasady obrotu papierami wartościowymi, zawarte w art. 921⁸ i n. k.c., odnoszą się bezpośrednio do papierów wierzycielskich. W końcu przedmiotem regulacji księgi trzeciej Kodeksu cywilnego są stosunki zobowiązaniowe oraz wynikające z nich względne prawa podmiotowe, tj. wierzytelności i roszczenia.

Usytuowanie przepisów Kodeksu cywilnego dotyczących papierów wartościowych w księdze trzeciej rodzi problem, czy przepisy te odnoszą się bezpośrednio również do papierów udziałowych, tj. akcji. Wydaje się, że należy w tym przedmiocie udzielić odpowiedzi negatywnej, chociaż – być może – nieco inne były zamiary ustawodawcy. Można jedynie przyjąć stosowanie tych przepisów do papierów udziałowych w drodze analogii, gdyż przepisy Kodeksu stanowią swoistą „część ogólną” prawa papierów wartościowych.

Papiery wartościowe imienne. Wracając do kwestii niebudzących wątpliwości, a dotyczących obrotu papierami wierzycielskimi, należy przede

wszystkim zwrócić uwagę na art. 921⁸ zdanie drugie k.c., według którego przeniesienie praw z papierów wartościowych imiennych następuje przez przelew połączony z wydaniem dokumentu. Podstawowym skutkiem takiej regulacji jest ograniczenie obieguowości imiennych papierów wartościowych. Przesłanką bowiem konieczną – chociaż niewystarczającą – obrotu tymi papierami jest przeniesienie inkorporowanego w nich prawa majątkowego, tj. wierzytelności. Skoro instrumentem prawnym, służącym temu przeniesieniu, jest przelew, to oznaczony w treści dokumentu posiadacz papieru wartościowego musi zawierać z osobą, na rzecz której chce przenieść papier wartościowy, umowę przewidzianą w art. 510 k.c. W tej sytuacji do umów powodujących przeniesienie papierów wartościowych imiennych odnoszą się uwagi dotyczące umów powodujących cesję. Wymagają one jednak istotnego uzupełnienia.

Otóż, zgodnie z przywoływanym już art. 921⁸ k.c., do przeniesienia praw z papierów imiennych nie wystarczy sam przelew – musi on być połączony z wydaniem dokumentu cesjonariuszowi. Tym samym umowa przenosząca prawa z papierów wartościowych imiennych ma charakter realny – wydanie dokumentu jest tu elementem koniecznym czynności prawnej, bez którego nie dochodzi ona do skutku. Obrót wierzytelnościami z papierów wartościowych imiennych odbywa się więc według zasady, że „papier podąża za prawem”, chociaż do przejścia prawa konieczne jest wydanie dokumentu. Jest to zrozumiałe, gdyż cesjonariusz może zrealizować przysługującą mu wierzytelność jedynie przez wylegitymowanie się wobec dłużnika papierem wartościowym, z którego ona wynika.

Skutki przejścia wierzytelności z papieru wartościowego imiennego na nabywcę muszą być oceniane według przepisów Kodeksu cywilnego o skutkach cesji. Ustawodawca w tym przypadku chroni przede wszystkim interesy dłużnika cedowanej wierzytelności, kosztem bezpieczeństwa obrotu, tzn. kosztem interesów nabywcy-cesjonariusza. Najważniejszą rolę odgrywa tu art. 513 k.c., zgodnie z którym dłużnik wierzytelności z papieru wartościowego imiennego może podnieść wobec nabywcy wszystkie te zarzuty, które mu przysługiwały przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie. W konsekwencji sytuacja prawna nabywcy wierzytelności z papieru imiennego jest nie-